

Heydər Əliyevin İdeyaları Azərbaycan Xalqının Modern İnkişaf Strategiyasının Nəzəri Mənbəyidir

professor Əliyev Qoşqar Cəlal o.¹

Giriş. Bəşər tarixində, xalqların tarixində ideyalar və ideologiyalar həmişə böyük rol oynamışlar. İdeyaların meydana gəlməsi tarixi qədimdir və onlar insanları ilahi qüvvə kimi əzmkar fəaliyyətə kökləməkdədirlər. Milli ideya axtarıları bütün dövrlərdə Azərbaycan ictimai-fəlsəfi fikrini düşündürən məsələlərdən olmuşdur. Qneseoloji müstəvidə ideyasız nə təfəkkür prosesini, nə də praktikada onun fikri məhsullarını təsəvvür etmək mümkün deyildir.

Açar sözlər: Milli ideya, milli birlik, Ulu Öndər Heydər Əliyev

Bəşər tarixində, xalqların tarixində ideyalar və ideologiyalar həmişə böyük rol oynamışlar. İdeyaların meydana gəlməsi tarixi qədimdir və onlar insanları ilahi qüvvə kimi əzmkar fəaliyyətə kökləməkdədirlər. Milli ideya axtarıları bütün dövrlərdə Azərbaycan ictimai-fəlsəfi fikrini düşündürən məsələlərdən olmuşdur. Qneseoloji müstəvidə ideyasız nə təfəkkür prosesini, nə də praktikada onun fikri məhsullarını təsəvvür etmək mümkün deyildir. Hər bir xalqın milli özünəməxsusluğunun inkişafında milli ideyanın xüsusi rolu vardır. Xüsusən indiki dövrdə, xalqların və millətlərin özünəməxsusluğuna

real təhlükələrin artdığı qloballaşma dövründə milli ideya müxtəlif sosismların qorunub saxlanmasının dayaq nöqtəsinə çevrilməkdədir. Ümumiyyətlə, milli ideyası olmayan xalqın nəinki inkişaf perspektivlərindən, hətta bugünkü mövcudluğu barəsində danışmaq qeyri-mümkündür. Milli ideya, həm də millətin birliyini və bütövlüyünü təmin etməklə, ona strateji hədəflərinə çatmaqda mühüm vasitədir.

Dövlətin dayanıqlı inkişafının mühüm amillərindən biri birləşdirici milli ideyanın varlığı və onun vətəndaşlar tərəfindən dərkidir. Əlbəttə, inkişafın strateji xətti, prioritetləri daima dəyişilir. Çünki, "millət" dinamik tarazlıq halında qərarlaşmış, zaman-zaman bir-birini əvəz edən dəyərlər fonunda yalnız sarsılmayan, xalqın qanına və canına hopmuş prioritetləri qoruyub saxlayır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev milli ideya kimi Azərbaycançılıq məfkurəsini vahid ideologiya kimi irəli sürərək, Azərbaycan xalqını bir sıra təhdidlərdən, etnik bölücülük əsasında

Yazışma üçün əlaqə:

professor Əliyev Qoşqar Cəlal o.¹

¹ATU, İctimai fənlər kafedrası, Bakı, Azərbaycan

Eurasian Journal of
Clinical Sciences

© EJCS and The Author(s) 2023. **Open Access** This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

parçalanmaq təhlükəsindən xilas etməyi bacarmışdır. Yeni müstəqillik qazanan dövlətin sağlam addımlarla irəliləyə bilməsini təmin etmək üçün Ulu Öndər Heydər Əliyev milli birliyi, həmrəyliyi ön plana çıxarmışdır. Azərbaycançılıq məfkurəsi həm də Azərbaycan xalqının vəhdətliyinin qorunmasında mühüm bir silahdır. Milli-etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycan dövlətinin vətəndaşı olmaqdan qürur duyan hər kəs üçün Azərbaycan doğma vətəndir. Ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirirsə, bir o qədər zəngin olar. Azərbaycanın polietnikliyi dövlətimizin, xalqımızın tolerantliyinin, humanistliyinin əyani sübutudur.

Son dövrlərdə ölkəmizdə Azərbaycançılıq ideologiyasının nəzəri əsaslarının öyrənilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, milli ideologiyanın müxtəlif aspektlərinə həsr edilmiş bir sıra sanballı əsərlər yazılmışdır. Azərbaycançılıq ideologiyasının təşəkkül tapmasının tarixi-coğrafi, etnik-milli və mənəvi-mədəni şərtləri, təkamül mərhələləri, Heydər Əliyevin Azərbaycançılıq ideologiyasının nəzəri və əməli inkişafında rolu və xidmətləri, İlham Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətində Azərbaycançılığın inkişafı və digər məsələlər çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycanda bu gün uğurla həyata keçirilən müstəqil dövlətçilik siyasətinin konseptual əsaslarını Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən işlənilib hazırlanmış azərbaycançılıq ideologiyası təşkil edir. Azərbaycançılıq ideologiyasında Azərbaycan xalqının milli maraqları və dövlətçilik mənafeyi öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yeni tarixi şəraitdə Azərbaycançılıq ideologiyasını müasir dövrün reallıqları ilə daha da zənginləşdirərək uğurla inkişaf etdirir. Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin

əsas ideyası olan azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini hər zaman yaşatmağı, Azərbaycanın dünyaya inteqrasiyası prosesində milli-mənəvi mentalitetimizi qloballaşmanın neqativ təsirindən qorumağın ən optimal vasitəsi kimi qəbul etməyi tövsiyə edirdi.

Heydər Əliyev Azərbaycançılığın əsas prinsipləri barədə yazırdı ki, “biz azərbaycanlıları birləşdirən milli mənsubiyyətimizdir, tarixi köklərimizdir, milli-mənəvi dəyərlərimizdir, milli mədəniyyətimizdir - ədəbiyyatımız, incəsənətimiz, musiqimiz, şeirlərimiz, mahnılarımız, xalqımıza mənsub olan adət-ənənələrdir. İnsan hansı ölkədə yaşamasından asılı olmayaraq, gərək öz milliliyini qoruyub saxlasın... Bizim hamımızı birləşdirən, həmrəy edən Azərbaycançılıq ideyasıdır. Biz həmişə bu ideya ətrafında birləşməliyik”.

Heydər Əliyevin dövlətçilik və idarəetmə fəlsəfəsinin elmi-nəzəri ideyaları insanlarımızı daim yaşamağa, real vəziyyət barədə düşünməyə, milli quruculuq sahəsində bütün sağlam potensialından maksimum və yaradıcı istifadə etməyə ruhlandırır. “Tarix milli mənliliyimizi və quruculuğumuzu yenidən sınağa çəkir” – Ulu öndərin bu mülahizəsi bütün zamanlar üçün aktuallığını saxlamaqdadır, buna görə də siyasi sayıqlığı və milli şərəf hissini millətin inkişafı naminə daim sarsılmaz iradəmizin keyfiyyətləri kimi təkmilləşdirməli, saflaşdırmalı, milli mentalitetimizin ayrılmaz dəyərləri kimi uca tutmalıyıq. Sevindirici faktdır ki, Heydər Əliyevin “Əzəmət və qüdrətinə, namus və qeyrətinə arxalandığım və güvəndiyim Azərbaycan övladları” ifadəsi bu gün milli təfəkkürümüzün, şərəf və ləyaqətimizin siyasi-mənəvi qaynağına çevrilmişdir. 30 ildən çox bir müddətdə işğal olunmuş ərazimiz

“güvəndiyimiz Azərbaycan övladları” tərəfindən 44 gün müddətində azad edildi. Heydər Əliyevin fəlsəfəsində “vətən amalı” anlayışının strukturunda vətənə xidmət prinsipi mühüm yer tutur. Hər bir xalqın yaşadığı torpaq onun ruhi beşiyidir, çünki vətən hissi, millətin mənəvi-əxlaqi dəyərləri məhz bu etnik məkanda formalaşır. Heydər Əliyevin çıxış və nitqləri ilə dərinlikdən tanışlıq belə bir güclü əqidəyə əminlik yaradır ki, insanların öz doğma etnik beşiyinə ülvə məhəbbəti, öz doğma diyarına bağlılığı, xalqın ənənələrinə və adətlərinə dərin ehtiramı sosial fenomen kimi hazırda müstəqil Azərbaycanın vətəndaşlarının yeni mental keyfiyyətlərinə çevrilməkdədir. Doğma diyara və ata ocağına təbii bağlılıq xalqımızın görkəmli şair və yazıçıların əsərlərində öz əksini tapmış, tarixi yaddaşın və tarixi şüurun Vətən xisletində əks etdirilmişdir: görkəmli şəxsiyyətlərimiz həmişə millətin bəşəri təcrübəsində xalqımızın ləyaqətini ucaldan, onu digər xalqlardan fərqləndirən mental keyfiyyətləri vəsf etmişlər. Xalqımızın həyat təcrübəsində mərdlik, cəsarət, ləyaqət, ulu babaların ənənə və adətləri, xeyirxahlıq və əməksevərliyi həmişə yüksək qiymətləndirilib. Abbas Səhhətin “Vətənim verdi mənə namü-nəmək, Vətəni mənəcə unutmaq nə demək” sözləri həmişə azərbaycanlıların Vətən məhəbbəti amalını şüurlarında milli mentalitetin xüsusiyyəti kimi həkk etdirib. Görkəmli şair və yazıçılar etiraf etmişlər ki, onların poeziyası, obrazlı düşüncələri, həyat müdrikliyinin mənbəyi olan xalq zərbi məsəllərindən, xalq mahnılarından başlayır, çünki bunlar Vətəni vəsf edən, Vətən məhəbbətini əbədiləşdirən qaynaqlardır. Azərbaycanlılar böyük sovet məkanında yaşasalar da, “öz kiçik” vətənlərini böyük məhəbbətlə sevmiş, onun qədim tarixi abidələrini qorumaqla şüurlarında vətən amalını yaşatmışlar.

Heydər Əliyev Azərbaycanı tanımaq yolunda atılan hər bir addımı Azərbaycançılığın formalaşdırılması yolunda mühüm təşəbbüs saymışdır. Xalqın milli mənlilik şüuru ilə yeni dünya nizamının reallıqlarına uyğun dəyərləri əxz etməli və bir sözlə inkişaf etməli, öz milli mənliliyini dərk etməlidir. “Mənim üçün hər şeydən üstün mənim milli mənliliyimdir. Milli mənliliyim məni həmişə bütün çətin vəziyyətlərdən çıxarıb. Milli mənliliyimə görə də mən istədiyim yolla gedə bilmişəm və xalqıma xidmət edə bilmişəm. Ona görə də milli mənliliyimizi gərək itirməyəm. (Əliyev H. Müstəqilliyimiz əbədidir. C.V, B. Azərənəşr, 1998, s.323)

Heydər Əliyevin nəzəri irsində Azərbaycançılıq anlamı öz əhatə dairəsinə görə olduqca genişdir. Ulu öndərin bu mülahizələrinə diqqət yetirək: indi müstəqil bir dövlət olan Azərbaycan bütün dünyadakı azərbaycanlıların qayğısına qalır, onların barəsində fikirləşir, düşünür. Bəzi səbəblərə görə bir çox azərbaycanlılar vətəndən kənardə yaşayırlar.. bunun müsbət cəhəti də var... əgər Brüsseldə və onun ətrafında azərbaycanlılar yaşamasaydı, mən gəlib bir azərbaycanlı kimi görüşməyəydim, özümü şübhəsiz pis hiss edərdim. Amma görürük ki, bizim azərbaycanlılar Avropada yaşayırlar, işləyirlər, həyat sürürlər. Bu sevindirici haldır”. (Əliyev H. Müstəqilliyimiz əbədidir. C.III, B. Azərənəşr, 1997, s.371)

Heydər Əliyevin müstəqillik konsepsiyasında milli mənlilik şüuru ilə özünüdərk dialektikasına diqqətli cəlb etməklə milli şüur ilə tarixi idrak məsələlərinin aktuallığını ön plana çəkir. Tarixi yaddaş elə bir milli-psixoloji prosesdir ki, onun sayəsində düşünən insan dünyaya, dünya isə insana yaxınlaşır, onun dünyalaşması və dünyanın insanlaşması baş verir. Bu, özünüdərk prosesidir. Tarixi yaddaş anlayışına aydınlıq gətirmək baxımından qeyd etmək istərdik ki, özünüdərk eyni

zamanda özünəqayıtmadır, bu işə insanın özünü, öz mahiyyətini yenidən kəşf etmək və onun özünün həqiqətə qovuşmasıdır. (Маралов В.Г. Основы самосознания и саморазвития. М., "Академия", 2004, Раздел: Психология самосознания., с.8-59. 256 с.)

“Bizim tariximiz bizə ibrət dərsi verməlidir”. Ulu öndərin bu ibrətamiz fikri tarixi yaddaşımıza yazılanları, həkk olunanları dərinədən öyrənməyə böyük stimuldur. Həqiqətən də tarixi unutqanlıq millətin ruhunu öldürür, onun mənlik şüuruna, mənəviyyatına ziyan vurur.

Heydər Əliyevin vətən amalı təliminin mühüm struktur elementlərindən biri Vətənin taleyi üçün məsuliyyət hissidir. O, xalqının ağır vəziyyətində məsuliyyət hissini artırılmasını Vətənə dönməz sədaqətin təzahürü sayır. Dünyada müstəqil dövlət kimi tanınmış Azərbaycanın suverenliyinin təhlükə altında olmasını xalqın düşüncəsinə xüsusilə çatdıraraq ölkə prezidenti Bakıda ümumrespublika müşavirəsindəki çıxışında (avqust 1993) demişdir: “Biz, böyük imtahan içindəyik və bu imtahandan ləyaqətlə çıxmalıyıq. Hər bir azərbaycanlı, əgər onun qəlbində doğrudan da Azərbaycanlı hissiyyəti varsa, nəbzi Azərbaycan xalqının ümumi nəbzi ilə həmahəng vurursa, bu yolla getməlidir”. Həqiqətən də, vətən amalı, hər şeydən əvvəl, vətən üçün faydalı və vicdanlı iş görmək deməkdir.

Etiraf edək ki, mətin iradəli böyük siyasətçi və səriştəli dövlətçilik təcrübəsinə malik Heydər Əliyev xalqını bu ağır günlərdə ruhdan düşməməyə çağırır, özünün yüksək mənəvi keyfiyyətlərini bir daha nümayiş etdirməyə səsləyirdi. Həmin dövrdə, Heydər Əliyev xalqa “Vətən və tarixi məsuliyyət” anlamının vəhdətdə ən yüksək mənəvi keyfiyyət olduğunu inandırıcı surətdə aşılaya bilmişdir. Xalq dərk etməyə başlayırdı ki, gələcək nəsillərin azad, müstəqil, öz milli ənənələrinə,

tarixi ənənələrinə sədaqətli ola bilməsi üçün dərinədən düşünməlidir. Bu elə bir tarixi məsuliyyət anıdır ki, hər kəs hər şey üçün məsuliyyət daşımalı, öz vicdanı qarşısında cavab verməlidir. Ölkə Prezidenti üçün vətən və vicdan bir əxlaqi məcrada təsəvvür edilən anlayışlardır. Vicdan əzabı çəkməyən vətəndaş Vətən amalının ülviliyini dərk edə bilməz. Ona görə o, xalqın düşüncəsində bir daha belə ülvi keyfiyyətin önəmliyi xatırladaraq deyirdi: “Xalq, insan daxili gücünü, iradəsini həmişə ağır dövrlərdə bürüzə verir”.

Ulu öndərin “vətən konsepsiyası”nın məzmununda “vətənə xidmət” anlayışı əhəmiyyətli yer tutur. O, hesab edirdi ki, hər bir xalqın yaşadığı torpaq onun ruhi beşiyidir, çünki millətdə vətən hissi, onun əxlaqi dəyərləri məhz yaşadığı torpaqda və sevdiyi vətəndə ali dəyərlər kimi formalaşır.

Hakimiyyət mənəvi cəhətdən güclü olarsa, onun beynəlxalq nüfuzu da yüksək olar. İtaliya politoloqu Antonio Menegettinin bir yaxşı ifadəsi var. O yazır: “Əgər hakimiyyət başqaları üçün özünürealizə etməyə imkanlar açmırsa o, tarixi əhəmiyyət kəsb etmir”. (Менеgetti А.. Психология лидера. М., ННБФ Онтотпсихология. 2002, с.36)

Heydər Əliyevin fikrincə, yalnız səriştəli və xalq qarşısında siyasi-mənəvi məsuliyyət daşıyan lider cəmiyyətdə baş verən yeniləşmə proseslərini idarə edə bilər. Biz deyərdik ki, bu prinsip onun hakimiyyət konsepsiyasının məhkəmə daşığıdır. O, keçmişin hadisələrinə sağlam düşüncə mövqeyindən yaradıcı yanaşaraq tarixi ənənələrə nihilist münasibəti qəbul etmirdi.

Buna görə də ümummilli lider dövlətçilik fəaliyyətində elə bir istiqamət götürmüşdü ki, bəzi məmurların əməllərində üzə çıxan etimadsızlıq, riyakarlıq və simasızlıq kimi neqativ hallar aradan qaldırılsın, yeniləşmə proseslərinin həyata keçirilməsi gedişində

əngələ çevrilməsin. Bir sözlə, o, çalışırdı ki, hüquqi dövlət və vətəndaş quruculuğu işinə insanlarımız saf mənlilik şüuru ilə başlasınlar. Azərbaycançılıq əqidəsinin əsasında məhz “saf mənlilik şüuru” durmalıdır.

Heydər Əliyev millət olaraq milli mənəviyyatımızı, Azərbaycançılıq ideologiyasının formalaşmasını düzgün qiymətləndirmiş, Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsi üçün vacib şərt olduğunu göstərmişdir.

Milli ideyalara yiyələnmiş xalq milli liderlərin ətrafında sıx birləşəndə Azərbaycançılığın mühüm tərkib hissəsi olan həmrəylik fenomeni reallığa çevrilir. Xalq milli ideyanı dərk edəndə onun rolu daha da artır və yalnız o halda milli ideya dönməz olur. Azərbaycançılıq, bu gün Azərbaycan dövlətinin siyasətində hakim ideya, bir siyasi xətt kimi çıxış edir.

Məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin önəmli siyasi ideyaları sayəsində Azərbaycançılıq inkişaf edərək artıq siyasi ideologiya səviyyəsinə yüksəlmiş, dünya azərbaycanlılarının amalına və məsləkinə çevrilmişdir.

Ulu öndərin bütövlükdə milli inkişaf konsepsiyasının aparıcı elementi olan Azərbaycançılıq ideologiyası, həm ölkəmizdə, həm xaricdə yaşayan soydaşlarımızı həmrəyliyə səsələyən milli dəyərdir. “Bütün Azərbaycanlıların indi dünyada bir vətəni var. O da Azərbaycan Respublikasıdır. Bir dövlətimiz var. Bu müstəqil Azərbaycan Respublikasıdır. Gəlin, hamımız bu dövlətin, bu vətənin ətrafında birləşək”. “Sizin ən ümdə vəzifəniz vətənə, ölkəmizə, doğma torpağımıza daim sədaqətli olmaqdır. Hər bir gənc bunu heç vaxt unutmamalıdır. Nə olursa olsun vətənə, xalqına, ölkəsinə, dövlətinə sədaqət hər bir gənci daim yaşadacaq və ona cəmiyyətdə özünə layiq, özü istədiyi yeri tapmağa imkan verəcəkdir”.

Beləliklə, sonda biz alman filosofu Maks Veberin bir ifadəsini xatırlatmaq istərdik: “Biz ona görə insanıq ki, dünyaya, ətrafımıza insani mənə kəsb etdirmək qabiliyyətinə, iradəsinə malikik”. “Biz” bu gün qətiyyətlə deyə bilərik Heydər Əliyevin “Mən fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam” ideyası nəinki milli manifest kimi səsələnir, həm də onun Azərbaycançılıq konsepsiyası xalqımızın müstəqilliyini, milli varlığını, mənəvi ləyaqətini mənalandırır, gələcəyini nurlandırır. Məhz buna görə də Heydər Əliyev irsi Azərbaycan xalqının misilsiz, əvəzolunmaz milli sərvəti olmaqla Azərbaycanın modern inkişaf strategiyasının nəzəri mənbəyini təşkil edir.

Əlavə məlumatlar.

Minnətdarlıq.

Bu məqalə milli səviyyədə aparılmış araşdırma və təhlil nəticəsində ərəşəyə gəlmişdir; hazırlanmasında iştirak edən bütün həmkarlarımı təşəkkür edirəm.

Müəlliflərin töhfələri.

Konsepsiya və dizayn: ƏQ. Məlumatların əldə edilməsi, təhlili və ya təfsiri: ƏQ. Əlyazmanın tərtibi: ƏQ. Əlyazmanın mühüm intellektual məzmun üçün tənqidi təftişi: ƏQ. Statistik təhlil: ƏQ. Məlumatların idarəedilməsi: ƏQ. Araşdırma: ƏQ. Əldə edilmiş dəstək, maliyyə və nəzarət: ƏQ. Müəlliflər yekun əlyazmanı oxuyub və təsdiq edib.

Maliyyələşdirmə.

Bu məqalə Azərbaycan Tibb Universitetinin təşkil etdiyi “Təbabətin Aktual Problemləri üzrə Beynəlxalq Konqres” üçün hazırlanmışdır. Məqalənin hazırlanması məqsədilə aparılan təhlil və araşdırmalar üçün heç bir kənar maliyyə əldə edilməmişdir. Heç bir digər qurum və ya sponsor təşkilatlar araşdırmanın və ya tədqiqatın və ya təhlilin dizaynı və aparılmasında; məlumatların toplanması, idarə edilməsi, təhlili, məlumatların təfsirində, habelə əlyazmanın hazırlanması, nəzərdən keçirilməsi və ya təsdiqində heç bir rola malik olmayıb; əlyazmanın nəşrə təqdim edilməsi haqqında qərarların verilməsində iştirak etməmişdir.

Məlumat və materialların əlçatanlığı.

Təhlil zamanı istifadə olunan və/yaxud təhlil edilən məlumatlar (datalar) müəlliflərə və ya jurnalın

redaksiyasına müraciət etməklə əldə edilə bilər.

Bəyannamələr.

Etik Komitənin icazəsi və məlumatlı razılıq.

Hər bir iştirakçıdan yazılı və ya uyğun olduqda şifahi məlumatlı razılıq alınıb. Etik Komitə (ATU, Azərbaycan) və Konqresin Elmi Komitəsi bu təhlili təsdiq edib.

Nəşr üçün razılıq.

Nəzərdə tutulmur.

Maraqların toqquşması.

Müəllif(lər) hər hansı maraqların toqquşmasını bəyan etməyiblər.

Müəlliflərə dair təfərrüatlar.

¹ Azərbaycan Tibb Universiteti, ictimai fənnlər kafedrası, Bakı şəhəri, Azərbaycan Respublikası

Göndərib: 10 aprel 2023-cü il. **Qəbul edilib:** 27 aprel 2023-cü il. Elektron nəşr: 14 iyun 2023-cü il.

Bibliografiya.

1. Heydər Əliyevin siyasi irsi və azərbaycançılıq: II kitab. 2020
2. <https://heydaraliyev.preslib.az/>
3. Zamana sığmayan lider: Heydər Əliyevin idarəçilik və varislik fəlsəfəsi Müəllif: Qurbanov Sadiq Haqverdi oğlu. 2022
4. Heydər Əliyev - İlham Əliyev: azərbaycançılığın zəfər yolu Müəllif: Mədətli Eynulla Yadulla oğlu. 2021
5. Cəmiyyət, şəxsiyyət, təhsil, din Müəllif: Məmmədov Ceyhun. 2021